

Sota eläimiä vastaan

Elisa Aaltola

Ihmisten käymän sodan vaikutuksia toisenlajisiin eläimiin on tutkittu varsin vähän. Tämä luku pyrkii osaltaan korjaamaan tilannetta käsittelemällä kolmea teemaa: ihmisten välisen sodan vaikutusta eläimiin, sodankäyntiä tuotantoeläimiä vastaan ja sodankäyntiä luonnonvaraisia eläimiä vastaan. Tarkastelen näitä teemoja erityisesti Suomen kontekstissa.

Eläimet ihmisten välisen sodankäynnin välineinä ja kohteina

Toisenlajisia eläimiä on läpi historian käytetty apuna sodankäynnissä. Sodassa käytettyjen eläinten kirjo on vaihdellut kyyhkyistä ja koirista rottiin, ampiAISista hevosiin ja aaseihin, delfiineistä norsuihin ja kameleihin – vain joitakin esimerkkejä mainitakseni. Myös Suomi on hyödyn­tänyt eläimiä rintamalla. Erityisesti hevosia käytettiin runsaasti Suomen sodissa, ja esimerkiksi toisessa maailmansodassa hevoset olivat keskeinen osa Suomen armeijaa: talvisodassa oli mukana enimmillään noin 75 000 hevosta ja jatkosodassa noin 45 000 hevosta.¹

Eläinten käyttö sodassa paljastaa ja vahvistaa tietynlaisia eläimiin kohdistuvia asenteita.² Usein nämä asenteet ovat ristiriitaisia toisintaen oletuksia sekä eläinten itseisarvosta että välinearvosta. Esimerkiksi hevonen on ollut osalle sotilaista yhtäältä voimakkaan samastumisen kohde ja läheinen toveri, onhan myös hevonen haavoittuvainen, tunteva olento sodan kovuuden keskellä.³ Toisaalta hevonen on mielletty käyttövälineeksi, joka voidaan oikeutetusti altistaa sodan kauhuille, traumaile ja kuolemalle.⁴ Suomalaissotilaat saattoivat jopa valuttaa sodan väsyttämistä hevosista verta tehdäkseen veriohukaisia, ja lopetuskuntoisia hevosia teurastettiin usein syötäväksi.⁵ Hevonen siis oli yhdessä hetkessä ystävä mutta toisessa jo ruokaa.

Asenteissa näkyy myös toisenlainen ristiriita. Eläin on ollut sodassa sekä passiivinen väline että väkevä toimija. Ihminen on hyödyntänyt eläimen biologiaa omaksi edukseen,⁶ mutta samalla hän on myös ollut

riippuvainen eläimen toimijuudesta sekä siihen liittyvistä mielellisyyden ulottuvuuksista, kuten uskaliaisuudesta, päättelykyvystä ja pelottomuudesta.⁷ Eläin onkin ollut sodassa sekä biologinen väline että itseisarvoinen toimija.

Eläinten käyttö sodassa paljastaa ja vahvistaa myös ihmisiin kohdistuvia asenteita. Tästä kertoo erityisen selvästi tapa, jolla eläimiä on hyödynnetty sodassa kansallisidentiteetin metaforana. Jälleen Suomen armeijan suhde hevosiin toimii hyvänä esimerkkinä. Suomenhevosia kuvattiin sotakertomuksissa lojaaleiksi, rehellisiksi ja ahkeriksi, kun taas venäläisiltä kaapattuihin hevosiin suhtauduttiin armottomasti. Suomen armeija tappoi ja söi jälkimmäisistä suuren osan, ja jäljelle jääviä kuvattiin ”laiskoiksi” ja ”juonitteleviksi” olennoiksi, joihin tehoi vain väkivalta. Tämä hevosten ilmeisen keinotekoinen erottelu kansallisuuden mukaan toimikin keinona lujittaa ihmisten kansallista identiteettiä ja oikeuttaa siihen liittyvää väkivaltaa.⁸ Samalla lailla kuin suomenhevonen suomalainen sotilas oli hyveellinen olento, kun venäläinen sotilas oli venäläisen hevosen tavoin paitsi paheellinen myös väkivaltaa ansaitseva.

Yleisemmällä tasolla eläimiä on tunnetusti hyödynnetty sodankäynnissä ihmispoliittisiin tarkoituksiin heijastamalla eläinlajeihin eri ihmisryhmiä koskevia stereotypioita. Toisessa maailmansodassa natsit nimittivät juutalaisia rotiksi, kun taas jaloiksi, tottelevaisiksi ja rohkeiksi miellettyjä saksanpaimenkoiria pidettiin natsisotilaiden vertauskuvina. Hitlerin koodinimi olikin Susi, mikä oli viittaus saksanpaimenkoiran esivanhemman geneettiseen puhtauteen ja vahvuuteen.⁹

Pääsääntöisesti sodassa käytettyjen toisenlajisten eläinten asema on ollut erittäin keho.¹⁰ Eläimiä on kuollut uupumukseen, nälkiintymiseen, sairauksiin ja vammoihin.¹¹ Esimerkiksi talvi- ja jatkosodassa hevosten kärsimykset olivat mittavia, ja sotilaat raportoivat pahasti vammautuneista eläimistä, joiden jalat olivat irronneet tai joiden suolet roikkuiivat kehon ulkopuolella – ja jotka kituivat hitaasti kuoliaiksi.¹² Yli 20 000 eläintä menetti henkensä.¹³ Eloon jääneillä oli usein paitsi fyysisiä myös psyykkisiä vammoja: monet rintamalta palanneista hevosista olivat vakavasti traumatisoituneita, mikä ilmeni esimerkiksi apatiana, pelkotiloina ja aggressiivisuutena.¹⁴ Kokonaisuudessaan toisessa maailmansodassa kuoli useita kymmeniä miljoonia hevosia.

Oma lukunsa ovat sivulliset eläimet, jotka joutuvat kärsimään sodan seurauksena.¹⁵ Suomen sotien aikana suuri määrä kotieläimiä, kuten lehmä, lampaita, sikoja, kanoja, poroja, kissoja ja koiria, tapettiin tai hylättiin, mikä saattoi raastaa pitkään erityisesti evakoiden mieltä.¹⁶ Myös luonnonvaraisille eläimille sota aiheuttaa väistämättä merkittävää

vahinkoa ja haittaa. Luonnonvaraisia eläimiä kuolee ohjushyökkäyksissä ja kemiallisia aseita käytettäessä mutta myös sodasta johtuvan elinympäristöjen tuhoutumisen, esimerkiksi maastopalojen, vuoksi. Salametsästys on yleistä sodan aikaan, mikä sekin aiheuttaa luonnonvaraisille lajeille selvää vahinkoa.¹⁷

Tuore esimerkki tästä kaikesta on Venäjän vuonna 2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainaan, joka on johtanut paitsi mittavaan inhimilliseen hätään myös aiheuttanut toisenlajisille eläimille – aina lemmikki- ja tuotantoeläimistä luonnonvaraisiin olentoihin – ahdinkoa ja kuolemaa. Suuri määrä koiria on nääntynyt nälkään, kun omistajat ovat lähteneet tai kun kennelit ovat jääneet saarroksiin, ja erityisen paljon koiria on kuollut ohjushyökkäyksissä saatuihin vammoihin. Sama koskee kissoja, hevosia sekä muita seura- ja harrastuseläimiä. Myös lukuisia eläintarhojen eläimiä on kuollut iskuissa tai nääntynyt nälkään. Tuotantoeläimet ovat sodan edessä erityisen haavoittuvaisia: jo sodan ensimmäisenä vuotena useita miljoonia tuotantoeläimiä kuoli ohjushyökkäyksissä, nääntyi nälkään tai tukehtui navetoiden ilmanvaihdon lakattua toimimasta. Venäjän hyökkäyssota vaikuttaa rajusti myös villeihin eläinpopulaatioihin metsien palaessa, vesistöjen myrkyttyessä ja jopa kansallispuistojen muuttuessa miinakentiksi. Lintujen pesinnät ovat epäonnistuneet laajoilla alueilla, ja lukemattomat muutkin luonnonvaraiset eläimet, kuten maanisäkkäät, kalat ja delfiinit, ovat joutuneet kärsimään Venäjän käymästä sodasta.¹⁸

Kaiken kaikkiaan eläinten käyttö sodassa paljastaa asenteita, jotka koskevat toisenlajisia eläimiä, ihmisiä sekä näiden välisiä suhteita. Se myös aiheuttaa eläimille määrältään ja laadultaan mittavaa ahdinkoa.¹⁹ Tästä huolimatta aihetta on tutkittu varsin vähän, mikä viestii toisenlajisten eläinten edelleen marginaalisesta asemasta yhteiskuntatieteellisenä tutkimuskohteena.²⁰ Keskityn seuraavissa alaluvuissa asenteiden ja ahdingon väliseen suhteeseen pohtimalla harvoin esillä olevaa teemaa: sotaa eläimiä vastaan.

Mitä sota eläimiä vastaan tarkoittaa?

Edellä käsitelin ihmisten välisen sodan vaikutuksia toisenlajisiin eläimiin. Mutta entä sota eläimiä vastaan – voidaanko tällaisesta ilmiöstä perustellusti puhua? Lähestyn asiaa sodan käsitteen ja erityisesti sodan metaforan kautta analysoiden, ovatko eläimiin kohdistuva vallankäyttö ja väkivalta verrannollisia ihmisten keskinäiseen sodankäyntiin.

Yhteiskuntatieteellisessä eläintutkimuksessa on viime vuosina alettu käsitellä yhä enemmän eläimiin kohdistuvaa vallankäyttöä.²¹ Michel Foucault on tunnetusti väittänyt, että nykyaikana valtaa ei käytetä ainoastaan valloittamalla maata tai muuta omaisuutta vaan hallitsemalla elämää. Elämää taas ei hallita ainoastaan fyysisen uhan ja tappamisen keinoin (jotka ovat ikaikainen osa sodankäyntiä) vaan esimerkiksi määrittelemällä, miten ihmisten tulee elää ja minkälainen elämä on suotavaa.²² Foucault'n näkemyksiä on sovellettu myös eläinkysymykseen väittämällä, että valtasuhteet ovat olennainen osa teollistuneiden yhteiskuntien asennoitumista toisenlajisiin kanssaelollisiin. Esimerkiksi filosofi Giorgio Agamben on vienyt Foucault'n ajattelua eteenpäin todeten, että biopolitiikka koskettaa ennen kaikkea rajanvetoa ihmisten ja muiden eläinten välillä. Yksinkertaistaen ilmaistuna ihminen koettaa hallita sekä itsensä ulkopuolista eläintä (esimerkiksi tuotantotilan sikaa) että sisäistä eläintään (ihmisen omaa eläimellisyyttä).²³ Poliittiseen filosofiaan ja eläintutkimukseen erikoistunut Dinesh Wadiwel puolestaan kuljettaa Agambenin väitteitä uuteen suuntaan ehdottaen, että väkivalta eläimiä kohtaan on elämän hallinnan ja siihen limittyvän biopolitiikan arkkityyppi.²⁴ Käytännön tasolla toisenlajisiin kohdistuva vallankäyttö näkyy ennen kaikkea siinä kokonaisvaltaisessa tavassa, jolla ihmiset hallitsevat joidenkin eläinryhmien elämän mahdollisuuksia: ihmiset säännöstelevät näiden elinolosuhteita (karsinat ja häkit), lisääntymistä (keinosiemenitys), käyttäytymistä (koulutus) ja elämää (teurastus/lopettaminen).

Esimerkkinä Wadiwel käyttää eläinteollisuutta, jossa ihmiset sanelevat täysin eläinten elämän ehdot ja sen, minkälaiset eläimet saavat – hetkelisesti – elää. Vain nopeasti kasvavat ja paljon tuottavat eläimet pidetään tietyn aikaa hengissä, kun taas ne eläimet, jotka eivät läpäise tuottavuuskriteereitä, tapetaan mahdollisimman pian. Näin ollen esimerkiksi lehmä teurastetaan heti, kun maidontuotanto alkaa vähentyä, ja lypsylehmiksi otetaan lähtökohtaisesti vain tiettyjen, tuottaviksi tiedettyjen rotujen edustajia. Agambenin erontekoa seuraten Wadiwel väittää, että näin eläinteollisuus varsin tehokkaasti hallitsee itsensä ulkopuolista elämää. Mutta entä rajanveto ihmisen sisäiseen eläimeen – eli ihmisen omaan eläimellisyyteen? Wadiwelin mukaan ihminen hallitsee eläintä itsessään ennen kaikkea käsitteellisellä tasolla, kuten korostamalla omaa erityisarvoaan ja jopa väittämällä, ettei ihminen itse asiassa ole eläin lainkaan.²⁵

Eläimiin kohdistuva vallankäyttö saa siis erilaisia muotoja: se on fyysisistä valtaa ja aggressiota ihmisen ulkopuolista eläintä kohtaan ja käsitteellistä valtaa ihmisen omaa eläimellisyyttä vastaan. Tällaisen vallankäytön on jopa väitetty muodostavan länsimaisen eläinsuhteen keskeisimmän

perustan. Esimerkiksi ekofeministi Val Plumwood on todennut, että länsimainen kulttuuri perustuu osittain vallankäyttöön suhteessa muuhun luontoon ja eläimiin.²⁶ Tälle vallankäytölle on leimallista ihmiskeskeisyys eli maailmankuva, joka asemoi ihmisen kaikista muista lajeista kategorisesti poikkeavaksi sekä näihin nähden kyvyiltään ja arvoltaan ylemmäksi. Ihminen on siis sekä ontologisesti muista lajeista täysin erillinen että normatiivisesti näihin nähden ensisijainen (lähtökohdiltaan ihmiskeskeisyys onkin verrannollinen esimerkiksi imperialismiin tai rasismiin). Ihmiskeskeisyyteen liittyy myös oletus, jonka mukaan ihmisellä on oikeus hallita ja hyödyntää muita eläimiä ja ei-inhimillistä luontoa mahdollisimman tehokkaasti. Tämän dualistisen ja hierarkkisen maailmankuvan juuret löytyvät jo kaukaa. Esimerkiksi länsimaista ympäristösuhdetta kommentoineet ajattelijat Lynn White,²⁷ John Passmore²⁸ ja Mary Midgley²⁹ ovat väittäneet, että ihmiskeskeisyys palautuu juutalais-kristilliseen perinteeseen, asemoihan Mooseksen ensimmäinen kirja ihmisen olennaisesti muista lajeista poikkeavaksi samalla antaen tälle täydellisen hallinta- ja käyttöoikeuden muuhun luontoon ja eläimiin. Toisaalta ihmiskeskeisyyden historialliset juuret kiinnittyvät myös filosofian klassikkoajattelijoihin, kuten Tuomas Akvinolaiseen ja René Descartesiin, jotka molemmat korostivat kategorista erontekoa, ihmisen hierarkkista ylemmyyttä sekä ihmisen oikeutta – ja jopa velvollisuutta – hyödyntää muuta luontoa ja eläimiä maksimaalisesti.³⁰

Kiinnostavalla tavalla ihmiskeskeisyys toisintaakin ihmisten väliseen sodankäyntiin usein liittyvää oletusta siitä, että tietty ryhmä on toista ryhmää parempi ja arvokkaampi sekä oikeutettu jälkimmäisen tuhoamiseen. Ei siis ihme, että Jacques Derrida meni Plumwoodia pidemmälle ja väitti, että juutalais-kristillisyydestä ja Descartesin ajattelusta ammentava länsimainen perinne paitsi käyttää valtaa toisenlaisia eläimiä kohtaan myös käy sotaa niitä vastaan.³¹ Derrida, joka kritisoi ihmiskeskeistä eläinkuvaa ja väitti sen tekevän eläimille väkivaltaa jo käsitteellisellä tasolla niputtamalla valtavan kirjon erilaisia lajeja ja yksilöitä samaan geneeriseen eläimen kategoriaan, korostikin toisenlajisiin olentoihin kohdistuvan fyysisen väkivallan laajuutta. Hän totesi kyseisen väkivallan ylittävän jopa kansanmurhan silmittömyyden: eläimiin kohdistuva väkivalta ei tähtää lopulliseen tuhoon (sukupuutto) vaan pyrkii tuottamaan yhä uusia eläinsukupolvia tapettavaksi (eläinteollisuus). Juuri tämä väkivallan intensiteetti ja laajuus antavat aihetta käyttää siitä sanaa ”sota”.

Wadiwel ja esimerkiksi kirjailija Jonathan Safran Foer³² antavat Derridalle tukensa väittäen, että eläinteollisuus ja muu systemaattinen väkivalta eläimiä kohtaan todella on *sotaa eläimiä vastaan*. Tuo sota voi Wadiwelin

mukaan olla luonteeltaan fyysistä (eläin konkreettisessa alistussuhteessa ihmiseen), institutionaalista (esimerkiksi lainsäädäntö sodan mahdollistajana) ja käsitteellistä (alentavat, vähättelevät ja hierarkkiset asenteet eläimiä kohtaan), mikä kaikki mahdollistaa ennennäkemättömän laajamittaista toisenlajisten eläinten tuhoamista. Sodankäynnin hinta eläinyksilöille onkin valtava. Wadiwel muistuttaa, että ruoantuotantoa varten tapetaan globaalilla tasolla vuosittain kymmeniä miljardeja nisäkkäitä sekä lintuja sekä triljoonia kaloja ja selkärangattomia. Tämän lisäksi paljon eläimiä tapetaan metsästyksessä, samoin eläinkokeissa, turkistarhauksessa ja muissa toisenlajisten eläinten käyttömuodoissa.³³ Sota eläimiä vastaan vaatii siis vuosittain triljoonia eläinuhreja.³⁴

Onko laajamittainenkaan vallankäyttö kuitenkaan välttämättä *sodankäyntiä*? Vallankäytön ja sodankäynnin selvin eronteko on, että vallankäyttö voi olla yksisuuntaista, kun taas sodankäynti on erityisesti menneisyydessä määritelty usein molemminpuoliseksi, tietoiseksi konfliktiksi. Esimerkiksi Bertrand Russellin klassisen määritelmän mukaan sota on kahden osapuolen välinen konflikti, jossa kumpikin pyrkii vahingoittamaan toista saavuttaakseen itselleen etua.³⁵ Tietyn olentojoukon alistaminen ei siis ole sodankäyntiä, mikäli tuo joukko ei pyri tietoisesti vastustamaan alistetuksi joutumista ja näin tähtää oman etunsa turvaamiseen. Wadiwel tunnistaa, että sodan klassinen määritelmä jättää väkivallan eläimiä kohtaan ulkopuolelleen mutta huomauttaa samalla, että määritelmä on vanhentunut, kohdistuuhan nykypäivän sodankäynti usein nimenomaan ja jopa ainoastaan siviileihin, jotka eivät itse käy sotaa. Uudemman määritelmän mukaan sota on järjestäytynyttä ja laajamittaista fyysistä väkivaltaa sisältävä konflikti, jota käydään valta-aseman edistämiseksi.³⁶ Tällainen luonnehdinta on jo sallivampi sen suhteen, että myös eläimet ovat sodankäynnin kohteena – kohdistuuhan niihin järjestäytynyttä ja laajamittaista väkivaltaa, jota motivoi ihmisen valta-asema ja johon Wadiwelin mukaan jopa kaikkein alistetuimmat eläimet pyrkivät vastaamaan edes jonkinlaisella vastarinnalla.³⁷ Broileri rimpuilee teurastajansa käsissä, sika koettaa kiivetä karsinastaan ulos, lehmä vastustaa teurasautoon siirtoa, kettu juoksee metsästäjää karkuun, rotta järsii häkkinsä kaltereita. Ihmiset käyttävät järjestäytynyttä ja laajamittaista fyysistä väkivaltaa toisenlajisiin eläimiin, ja eläimet koettavat taistella vallankäyttäjiään vastaan. Näin kuvattuna eläimiin kohdistuva sodankäynti alkaa näyttää juuri sodankäynniltä. Sota voidaan määritellä myös yleisluontoisemmin poliittiseksi vallankäytöksi, jota tapahtuu alati sodan kapeampien ja perinteisten määritelmien ulkopuolella.³⁸ Tällainen lähestymistapa tekee eläimiin kohdistuvasta sodasta paitsi mahdollista myös ilmeistä.

Wadiwelin mukaan sota eläimiä vastaan perustuu yksipuoliseen vallankäyttöön, jota motivoi ideologinen oletus ihmisen itsevaltiudesta. Tämä sota pyrkii toisenlajisten eläinten nujertamiseen, sillä itsevaltiuden oletuksen mukaan vain yhdellä lajilla voi olla valta, jonka alle kaikki muut lajit on alistettava – valtaa ei siis voida jakaa eri lajien kesken, vaan sitä voi olla vain isojen ihmisapinoiden heimoon kuuluvalla lajilla nimeltään *Homo sapiens* (ja tämän lajin tietynlaisilla edustajilla). Kun vallankäyttö johtaa haluttuun tulokseen eli eläinten kukistamiseen ja itsevaltiuden vahvistamiseen, se tuottaa tilanteen mukaan yksilötason tai kulttuurisen tason mielihyvää – itsevaltius ja muiden nujertamisesta saatu mielihyvä siis linkittyvät yhteen. Itsevaltiutta ja mielihyvää ei kuitenkaan haluta tunnustaa saati tuoda avoimesti ilmi, vaan päinvastoin ne piilotetaan osaksi arkisia käytänteitä, jotka nimetään ”luonnollisiksi”. Eläinten nujertamistyö on myös niin loputonta ja mittakaavaltaan massiivista, että se ja sen tuottama mielihyvä ovat muuttuneet Wadiwelin mukaan paradoksaalisella tavalla huomaamattomiksi:

Tämä on kenties konkreettisimmin ilmeistä eläinteollisuudessa ja teollisessa teurastusprosessissa, jotka mahdollistavat kuolemaa niin käsittämättömässä mittakaavassa, että loppumattoman teurastamisen ja vahingoittamisen tylsä hyrinä vaikuttaa tuiki tavalliselta ja kriittisen arvioinnin näkökulmasta lähes läpäisemättömältä.³⁹

Olen itse puhunut *antropatiasta*, jolla tarkoitan ihmisten tietynlaista kollektiivista asennetta toisenlajisia kohtaan. Antropatian käsite ammentaa narsistisen persoonallisuushäiriön diagnostiikasta laajentaen sen kulttuuriseksi ilmiöksi. Kyse ei siis ole niinkään yksilöpsykologiasta vaan kulttuurisen, eläimiin kohdistuvan asenteemme erityispiirteistä, jotka kiusallisesti muistuttavat narsistisen persoonallisuushäiriön keskeisiä ulottuvuuksia. Näihin lukeutuvat omien kykyjen suurentelu, usko omaan erityisarvoon ja -oikeuksiin, pyrkimys hankkia itselle valtaa, muiden hyödyntäminen oman edun nimissä sekä empatian puute eli kyvyttömyys huomioida toisten näkökulma.⁴⁰ On valitettavan selvää, että jos ihmiskeskeinen maailmankuva asetettaisiin psykologiseen testiin, se saisi diagnoosin narsistisesta persoonallisuushäiriöstä. Tämä johtuu siitä, että ihmiskeskeisen maailmankuvan puitteissa ihminen (1) korostaa alati omaa ainutlaatuisuuttaan,⁴¹ (2) toistaa väitettä siitä, että ihmisellä on enemmän arvoa ja oikeuksia kuin muilla eläimillä,⁴² (3) uskoo ihmisten hierarkkiseen ylemmyyteen muihin lajeihin nähden sekä tuon ylemmyyden mukanaan tuomaan vallankäytön oikeutukseen,⁴³ (4) pitää muiden

eläinten elämän täysvaltaista hallitsemista ja noiden eläinten systemaattista tappamista ihmisen edun nimissä oikeutettuna⁴⁴ sekä (5) vähättelee eläinten mielenkykyjä, mikä johtaa empatian puutteeseen erityisesti tuotannossa käytettyjä eläimiä kohtaan.⁴⁵

Vaikka Wadiwel itse korostaa nimenomaan poliittista näkökulmaa eläinsuhteeseen, hänen väitteensä itsevaltiudesta sisältävät voimakkaan moraalipsykologisia ulottuvuuksia, joille antropatian käsite tarjoaa teoreettisen taustan. Nähdäkseni poliittiset ja moraalipsykologiset näkökulmat täydentävätkin toisiaan. Moraalipsykologia keskittyy tässä tapauksessa niihin psykologisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat tapaamme muodostaa eläimiä koskevia uskomuksia, normeja ja arvoja: esimerkiksi empatian puute tiettyjä eläimiä kohtaan tarjoaa yhden selityksen sille, miksi eläimiä kohdellaan väkivaltaisesti. Parhaimmillaan moraalipsykologisia tekijöitä tulkitaan osana poliittisia, kulttuurisia ja taloudellisia käsityksiä, ja näin ollen esimerkiksi antropatia on osa eläinten mieltä vähättelevää, ihmisen ylemmyyttä korostavaa kulttuurista eläinkuvaa, johon liittyy poliittinen oletus ihmisen valtaoikeudesta ja taloudellinen hyötykeskeisyys. Lisäänkin sodan määritelmään moraalipsykologisen ulottuvuuden eli antropatian. Tätä kriteeriä ja Wadiwelin väitteitä yhdistävän tulkintani mukaan sota eläimiä vastaan on (1) antropaattista, itsevaltiuteen tähtäävää vallankäyttöä, joka (2) saa sekä fyysisiä, institutionaalisia että käsitteellisiä ulottuvuuksia ja joka (3) on arkinen ja mielihyvää tuottava osa ihmisyyhteiskuntaa.

Sota eläimiä vastaan ei ole niinkään tietoista toimintaa (jolloin tekojen intentionaalisena tavoitteena olisi nimenomaan sodankäynti eläimiä vastaan), vaan päinvastoin se on ideologisesti rakentunut ja arkisiin käytänteisiin piilotettu tottumus. Samalla tavoin kuin ihmisten välisistä sorron mekanismeista tulee paitsi piilotettuja myös niin laajasti normalisoituja tavanomaisuuksia, etteivät ne enää nouse esille epäoikeudenmukaisuuden tai väkivallan muotoina, on myös toisenlajisiin kohdistuva sorto rutiinia, jonka eettiset ongelmakohdat ovat muuttuneet näkymättömiksi. Paradoksaalisesti valtavaan oliojoukkoon kohdistuvasta systemaattisesta väkivallasta tulee siis tiedostamatonta ja näkymättöntä: hyvät ihmiset ottavat osaa räikeään julmuuteen havahtumatta tekojensa luonteeseen – arendtilainen pahan arkipäiväisyys kietoutuukin tiiviisti teollisten yhteiskuntien eläinsuhteeseen. Se, ettei sota ole tietoista, ei kuitenkaan tarkoita, etteikö se olisi valinta. Väkivalta eläimiä kohtaan nimetään usein ”luonnolliseksi” ja ”välttämättömäksi”,⁴⁶ mikä on tyyppillistä myös militaristiselle, väkivaltaa ja valtasuhteita luonnollistavalle ajattelulle. Kuten Victoria M. Basham tähän teokseen sisältyvässä artikkelissaan osoittaa,

sota ei tästä huolimatta ole vääjäämätön ja luonnollinen tapahtuma vaan valinta. Tämä on tärkeä huomioda myös eläimiin kohdistuvan väkivallan ja sodan kontekstissa: tilanteessa, jossa voimme kehittää ymmärrystämme ja jossa väkivallalle on vaihtoehtoja, ovat väkivalta ja siihen nivoutuva sota aina valinta.

Sodankäynti kohdistuu Wadiwelin mukaan sekä tuotannossa käytettyihin eläimiin että luonnonvaraisiin eläimiin. Ihminen siis valitsee sen, että käy sotaa näitä (ja monia muita) eläinryhmiä vastaan. Päteekö tämä myös Suomessa?

Suomen sota tuotantoeläimiä ja luonnonvaraisia eläimiä vastaan

Jo Suomen lainsäädäntö olettaa ihmisen eroavan arvoltaan ja oikeuksiltaan kaikesta muusta eläinkunnasta (ihminen on oikeussubjekti, kun taas eläin on lain edessä omaisuutta) ja antaa ihmiselle hallinta- sekä käyttöoikeuden muihin eläimiin. Näin ollen eläinten hyvinvointi huomioidaan lainsäädännössä vain ihmisen hallinta- ja käyttöoikeuden asettamissa rajoissa – sian hyvinvointia tärkeämpää on, että ihminen voi hallita sian elämää ja käyttää sikaa lihaksi.⁴⁷ Kuten aiheutta koskeva hallituksen esitys toteaa, myös uusi, vuoden 2024 alussa voimaan tullut eläinsuojelulaki on ottanut lähtökohdakseen sen, että eläinteollisuuden eli ihmisen etu on eläinten hyvinvointiin nähden ensisijaista.⁴⁸ Eläimiin kohdistuukin Suomessa laajaa institutionaalista vallankäyttöä. Osa tätä vallankäyttöä ovat esimerkiksi erilaiset ja mittavat maataloustuet, jotka ohjaavat kuluttajia ostamaan nimenomaan eläintuotteita kasvisperäisten valmisteiden sijaan.⁴⁹ Jopa kannattomia eläinteollisuuden aloja tuetaan huomattavilla summilla – esimerkiksi turkistarhaus sai vuosina 2021–2022 avustuksia noin 33 miljoonan euron verran.⁵⁰

Eläinteollisuuteen liittyy myös käsitteellistä vallankäyttöä. Tuotantoeläimiin sovelletaan usein termejä, jotka piilottavat yhtäläisyyksiä ihmisiin ja estävät moraalista huolta.⁵¹ Tästä syystä eläinten itseisarvo käsitteenä – vaikka se olisi filosofisesti ja eettisesti perusteltu – on jätetty uuden eläinsuojelulain ulkopuolelle.⁵² Tuotantoeläimiä ei tuotantosanaston mukaan ”tapeta” tai ”murhata” vaan ”poistetaan” tai ”prosessoidaan”. Elävien eläinyksilöiden sijaan taas puhutaan usein ”raaka-aineesta”, ”eläinaineksesta” ja ”tuotantomääristä” sekä tuotteista, kuten ”kinkusta” tai ”jauhelihasta”. Kuvaavaa on, että sana ”broileri” ei yleisimmin viittaa elävään eläinyksilöön vaan tuosta eläimestä otettuun lihaan. Eläimiin

kohdistuva käsitteellinen vallankäyttö piilottaakin eläinten itseisarvoa, eläinten kohtelun eettisiä ongelmia ja eläinten asemaa subjekteina tehden mielellisistä, moraalisesti merkityksellisistä olennoista silkkaa raaka-ainetta. Aivan kuten ihmisten välisessä sodankäynnissä tappaminen ja tapettavan yksilöys pyritään eufemistisin ja toiseuttavin keinoin häivyttämään kuvasta, myös toisenlajisten eläinten tappamisesta ja yksilöydestä vaietaan käsitteellisin keinoin.

Eläinteollisuus kohdistaa eläimiin myös kokonaisvaltaista fyysistä hallintaa muun muassa rajoittamalla huomattavasti liikkumista: esimerkiksi satakiloista sikaa kohti täytyy lain mukaan varata vain 0,9 neliömetriä tilaa, kettua voi laillisesti pitää 0,8 neliömetrin turkistarhahäkissä, ja emakoita pidetään rutiininomaisesti kääntymisen estävissä porsitushäkeissä. Myös emon ja poikasten suhteita estetään systemaattisesti, ja eläimille tehdään erilaisia fyysisiä toimenpiteitä, kuten kastraatioita ja nupoutusta. Lisäksi eläimiin kohdistetaan kehon sisäistä hallintaa esimerkiksi pitkälle menevän jalostuksen ja tarkkaan säännöstellyn lisääntymisen sekä ruokinnan kautta. Eläinten elinolosuhteita, käyttäytymistä ja kehon rakennetta sekä toimintaa hallitaankin varsin totaalisesti. Useissa tapauksissa hallinta voidaan tulkita psyykkiseksi ja/tai fyysiseksi väkivallaksi, sillä ahtaat elinolosuhteet, sairaalloiseksi jalostetut kehot, pitkälle menevät fyysiset toimenpiteet, emon ja poikasen pakkoerotus ja monet muut tekijät paitsi kajoavat eläinten olemukseen myös aiheuttavat kärsimystä.⁵³ Hallinnan päätepiste on eläinten tappaminen: suomalaisessa eläinteollisuudessa tapetaan vuosittain yli 86 miljoonaa maaeläintä. Tuotantoeläimiin kohdistuva vallankäyttö onkin paitsi laadullisesti myös määrällisesti erittäin mittavaa.

Tuotantoeläimiin kohdistuva vallankäyttö on siis institutionaalista, käsitteellistä ja fyysistä. Se myös nähdäkseni toisintaa antropaattiseen asennoitumiseen perustuvaa itsevaltiuden oletusta, jonka mukaan ihmisellä tulee olla lopullinen valta erilaisissa lajien välisissä eturistiriitatilanteissa. Hallitessaan eläinten elämän lähes jokaista ulottuvuutta ihminen osoittaa valtaansa, edistää omia, itsekeskeisiä tavoitteitaan ja sivuuttaa eläinten itseisarvon mahdollisuuden. Samalla hän nujertaa eläinten omaa toimijuutta sekä häivyttää sen myös yhteiskunnallisesta keskustelusta, mikä minimoi empatian mahdollisuuksia.⁵⁴ Keskeisintä antropaattiselle vallankäytölle eläinteollisuudessa on tapa, jolla se estää eläinten elämätoimijuutta eli mahdollisuutta suunnata elämänsä omien kykujensä, taipumustensa ja kokemustensa pohjalta. Tätä olemisen muotoa eläineetikko Tom Regan on kutsunut termillä ”oman elämänsä subjektiviteetti” ja esittänyt, että se on yksilöiden itseisarvon perusta.⁵⁵ Näin

elänteollisuuden harjoittama vallankäyttö tekee todeksi kartesiolaista dualismia ja siihen kytkeytyvää ihmiskeskeisyyttä, joiden mukaan vain ihminen voi olla aktiivinen subjekti, kun taas kaikki muut eläimet ovat passiivisia objekteja ja kasvotonta, yksilöimätöntä, sinällään arvotonta materiaa.

Suomalainen elänteollisuus täyttää siis eläimiin kohdistuvan sodan kaksi ensimmäistä kriteeriä, jotka ovat antropaattinen itsevaltiuden asenne yhdistettynä fyysiseen, institutionaaliseen ja käsitteelliseen väkivaltaan. Ihmisten välisessä sodassa vallankäyttäjä vetoaa omaan erityisasemaansa sekä toiseuttaa, yhteiskunnallisesti alistaa ja fyysisesti vahingoittaa kohdettaan. Samat elementit toistuvat myös eläimiin kohdistuvassa sodankäynnissä. Myös kolmas kriteeri eli arkisuus ja mielihyvä täyttyvät suomalaisessa elänteollisuudessa. Eläinten teollinen hyödyntäminen on niin arkinen osa kotoista nyky-yhteiskuntaa, että sen kyseenalaistamista pidetään usein omituisena anomaliana. Elänteollisuus asemoidaankin toistuvasti itsestäänselvyydeksi ja jopa välttämättömäksi osaksi suomalaista perinnettä, maaseutua ja kansallisidentiteettiä.⁵⁶ Elänteollisuuden arkisuus ulottuu siis siihenkin, mitä ”suomalaisuus” tarkoittaa – suomalainen ihminen lähtökohtaisesti juo maitoa ja syö lihaa, ja siten eläintuotanto on erottamattomaksi nimetty osa suomalaisuutta. Samalla eläintuotantoon liitetään kulinaristista mielihyvää, joka konkretisoituu vegaaneille usein suunnatuissa tokaisuissa: ”Mutta liha on hyvää!” Makutottumuksiin palautuvaa mielihyvää käytetäänkin oikeutuksena eläinten väkivaltaiselle kohtelulle.⁵⁷

Wadiwelin väitteitä mukaillen myös suomalainen elänteollisuus siis käy sotaa eläimiä vastaan. Nähdäkseni sota kohdistetaan monin paikoin myös luonnonvaraisiin eläimiin, joita ihminen hallitsee monella eri tasolla. Ihmisen harjoittama vallankäyttö on yhtäältä epäsuoraa: ihmisellä esimerkiksi oletetaan olevan oikeus hyödyntää metsiä ja vesistöjä ilman, että niissä asuvien eläinten etua juurikaan huomioitaisiin. Ihminen siis kaataa metsiä, kuivattaa soita ja patoaa jokia, vaikka näin tekeminen aiheuttaa lukemattomille eläinyksilöille ja -populaatioille merkittävää vahinkoa. Edes ilmeisintä haittaa aiheuttavia käytänteitä, kuten avohakkuita tai pesimäaikaan tehtäviä hakkuita, ei ole kielletty. Seuraukset ovat synkkiä: suuri osa luonnonvaraisten eläinten elinalueista on tuhottu.⁵⁸ Suomalaisista nisäkäslajeista 29 prosenttia, lintulajeista 49 prosenttia ja kalalajeista 42 prosenttia onkin joutunut ihmisen tekojen vuoksi ”punaiselle listalle” eli niiden kannat ovat selvästi pienentyneet.⁵⁹

Ilmeisimmillään vallankäyttö on suoraa ja näkyy erityisen selvästi metsästyksessä, jota Suomessa harjoitetaan moniin muihin maihin

nähdessä runsaasti. Vuosittain Suomessa metsästetään hengiltä 1,7 miljoonaa eläintä⁶⁰ – tosin Suomen riistakeskus ilmaisee luvun yksilöiden sijaan kiloissa (yli 10 miljoonaa kiloa).⁶¹ Jokainen tapettu eläin on suoran, fyysisen vallankäytön kohde. Yhtäläisyydet ihmisten välisen sodankäynnin ja metsästyksen välillä ovat kiusallisen vahvoja: kuten ihmisten välisessä sodassa, myös metsästyksessä kohdetta jahdataan suunnitelmallisesti tavoitteena tämän piirittäminen, nujertaminen ja tappaminen.

Luonnonvaraisia eläimiä hallitaan myös institutionaalisesti. Erityisesti maa- ja metsätalousministeriö, Suomen riistakeskus ja Metsästäjiliitto käyttävät luonnonvaraisiin eläimiin huomattavaa systeemistä valtaa. Vallankäyttö tulee esille paitsi luonnon hyödyntämistä koskevassa lainsäädännössä ja viranomaispäätöksissä, myös esimerkiksi metsästyslainsäädännössä ja metsästyskiintiöissä. Metsästystä koskevan päätöksenteon lähtökohtana on ajatus, että ihmisen tulee säädellä luonnonvaraisten eläinten kantoja. Käytännössä tämä tarkoittaa, että petoeläinkannat pidetään mahdollisimman pieninä, jotta saaliseläinkantoja jäisi mahdollisimman paljon metsästäjien hyödynnettäväksi.⁶² Ne lajit, jotka aiheuttavat harmia esimerkiksi maanviljelylle, metsästykselle tai puutarhoille, puolestaan nimetään jo viranomaisasolla ”haittaeläimiksi”, joihin kohdistetaan mittavia tuhoamistoimia. Myös institutionaalisen vallankäytön lähtökohtainen oletus on, että ihmisellä on oikeus hallita muita lajeja laajamittaisesti – ihminen on siis ottanut itselleen esimerkiksi oikeuden päättää, kuinka suuria luonnonvaraisten eläinten kannat saavat olla sekä mitkä lajit tai populaatiot ovat hyväksyttäviä ja mitkä taas on pyrittävä tuhoamaan. Huomionarvoista on, että ihmiskontekstiin käännettynä jälkimmäisissä tilanteissa puhuttaisiin kansanmurhasta.

Luonnonvaraisiin eläimiin kohdistetaan Suomessa myös käsitteellistä valtaa. Tämä tulee esille esimerkiksi eufemismeissa, jotka piilottavat hirviin, susiin, kettuihin, jäniksiin, haukiin ja muihin eläimiin kohdistuvaa väkivaltaa. Eläinten tappamista kuvataan toistuvasti ”arvokkaaksi luonnonsuojelutyöksi”.⁶³ Samoin tuo tappaminen käännetään käsitteelliseksi vastakohdakseen, jolloin ”väkivallasta” tuleekin ”kunnioittamista”. Ylen suosittu metsästyssarja *Eränkävijät* korostaakin, että ”saalista kohdellaan kunnioittavasti joka tilanteessa” – vaikka sarjassa kuvattu jahti altistaakin eläinyksilöt psyykkiselle hädälle ja fyysiselle kivulle ja vaikka nuo eläimet pyritään tappamaan.⁶⁴ Metsästäjiliitto puolestaan painottaa, että liittoa ohjaavat ”arvot”, joista ensimmäiseksi nimetään ”luonnon kunnioittaminen”⁶⁵ – vaikka jälleen keskiössä on luonnossa elävien eläinten jahtaaminen ja tappaminen. Väkivalta piilotetaanakin kääntämällä se itsensä antiteesiksi, jolloin väkivalta onkin äkisti kunnioittamista. Tämä

käsitteellinen harhautus puolestaan piilottaa eettisesti kiusallisia kysymyksiä, joista ilmeisin on tämä: eikö ole eettisesti erittäin ongelmallista *harrastaa* mielellisten yksilöiden tappamista?

Käsitteelliseen valtaan liittyy myös tapa, jolla väkivalta määritetään suhteessa väkivallan tekijän identiteettiin. Ihmisten väliseen sodankäyntiin ja sen sisältämään väkivaltaan liitetään oletuksia kunniallisuudesta: on kunniallista tappaa vihollinen. Sama logiikka ulottuu metsästyksen, jota pidetään usein merkinä vahvuudesta ja miehisyydestä. Erityisesti mies – tai muu maskuliinisuutta tavoitteleva henkilö – osoittaa siis kelpoisuuttaan tappamalla toisen lajin yksilön. ”Kelpoisuus” on lopulta sosiaalisen statuksen ja vallan osoittamista ja tappamiseen liittyvä nujertaminen keino näyttää, että ihminen on eläimen yläpuolella sekä kykenevä käyttämään valtaansa. Tässäkin yhteydessä metsästäys ja militarismi kietoutuvat kiinteästi toisiinsa. Sodankäynnin ja militarististen arvojen opettamiseen on perinteisesti yhdistetty metsästyksen harrastamista, ja metsästäystä on pidetty yhtenä ritualistisena keinona osoittaa omaa militaristista ideologiaa. Esimerkiksi brittiläisen imperiumin kulta-aikana metsästäys oli osa poikien opettamista sekä maskuliiniseksi että militaristiseksi. Eläinten tappamisen ja jopa räikkäämisen erilaiset muodot kuuluivatkin yleisesti erityisesti yläluokan poikien ja miesten koulutukseen: eläimiä surmaamalla ja aiheuttamalla niille kärsimystä yksilö saattoi osoittaa olevansa osa maskuliinista ja militaristista eliittiä. Erityisen suuri rituaalinen arvo oli Aasian tai Afrikan eläinten tappamisella, mikä symboloi Britannian pyrkimyksiä nujertaa nämä mantereet ja niiden asukkaat.⁶⁶ Vastaava suhde maskuliinisuuden osoittamisen ja eläinten tappamisen väliltä on löydetty myös nyky-yhteiskunnasta, ja metsästäystä on pidetty nimenomaan valkoisten miesten keinona osoittaa valtaansa muuttuvassa maailmassa.⁶⁷ Maskuliinisuuden, ”kunniallisuuden” ja militarismin väliset suhteet näkyvät nähdäkseni myös suomalaisessa metsästäyskulttuurissa: Metsästäjäliitto jopa väittää, että hyvä ”erämies” on myös kelpo ”sotamies”.⁶⁸ Sama ilmiö selittää suomalaista keskustelua siitä, pitääkö armeijassa syödä vain lihaa eli tulisiko kasvisruokapäivien olla sotilaskokelailta kiellettyjä.

Luonnonvaraisia eläimiä lähestytään siis usein fyysisen, institutionaalisen ja käsitteellisen vallankäytön kautta, mikä täyttää yhden sodan kriteereistä. Myös itsevaltiuden ja antropatian kriteeri täyttyy. Itsevaltiuden oletus ja antropaattinen asenne eläimiin tulevat esille jo edellä kuvatussa tavassa, jolla ihminen ottaa itselleen oikeuden hallita luonnonvaraisia eläinyksilöitä ja -kantoja. Ihminen on siis asettanut itsensä kaikkien muiden lajien säätelijäksi, mitä voidaan pitää selvänä osoituksena

pyrkimyksestä itsevaltiuteen ja oman edun edistämiseen muista piittaamatta. Kaikkein ilmeisimmin itsevaltiudesta ja antropatiasta kielii pyrkimys alistaa ja nujertaa eläinten toimijuus – eli kukistaa ja ”voittaa” eläin tappamalla se. Tämä näkyy etenkin trofeemetsästyksessä, joka on Suomessakin yleistä. Trofeemetsästyksen lopuksi eläimen tappaja perinteisesti ottaa itsestään kuvan juuri tappamansa eläimen vierellä sekä säästää eläimen taljan tai muun ruumiinosan muistoksi onnistuneesta tappamisesta. Moni metsästäjä julkaisee sosiaalisessa mediassa kuvia, joissa hän poseeraa tappamansa eläimen äärellä. Kuvissa on voimakas vallankäyttöllinen, eläimen kukistamista symboloiva ulottuvuus: Metsästäjät usein asettautuvat eläimiä nöyryyttäviin asentoihin pitäen esimerkiksi polvea, kättä tai asetta tämän ruumiin päällä tai maalaavat otsalleen eläimen verta merkiksi omasta ”voitostaan”.⁶⁹ Seinälle ripustettu talja tai hirvenpää symboloi sekin eläimen toimijuuden nujertamista ja ihmisen täydellistä valtaa. Jälleen yhtymäkohdat ihmisten väliseen väkivaltaan ovat huolettavan ilmeisiä, aina lynkkauksista sodassa otettuihin trofeekuihin, joilla nöyryytetään uhria ja osoitetaan omaa valta-asemaa.⁷⁰

Metsästykseen liittyvästä halusta kukistaa eläimen toimijuus kertoo myös se, että suurpedot – eläimet, joiden toimijuutta on vaikea kiistää – ovat haluttuja metsästyksen kohteita. Ihmisten välisessä sodankäynnissä maskuliinisuutta osoitetaan nimenomaan kyvyllä voimankäyttöön,⁷¹ ja sama toteutuu eläimiin kohdistuvassa sodassa. Nimenomaan vahvaksi toimijaksi mielletyn eläimen, kuten karhun, tappamiseen liitetäänkin oletuksia tappajan vallasta ja miehisyydestä.⁷² Toinen esimerkki on susi, joka kulttuurisessa keskustelussa toistuvasti kuvataan voimakkaaksi ja uhkaavaksi toimijaksi. Samalla laji on erityisen suuren metsästyspaineen kohteena, ja susia myös salametsästetään huomattavan paljon.⁷³ Siitäkin huolimatta, että laji on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi, useat johtavat poliitikot, Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto MTK sekä maa- ja metsätalousministeriö ovat säännöllisesti koettaneet luokitella suden metsästettäväksi riistaeläimeksi.⁷⁴

Susiin kohdistuva vallankäyttö paljastaa suomalaisesta eläinsuhteesta jotain olennaista. Itsevaltiussyrkimysten ja antropatian motivoima ihminen haluaa kukistaa eläimen toimijuuden paitsi konkreettisesti myös symbolisesti. Jälkimmäiseen liittyy halu alistaa eläimet juuri sellaisiksi passiivisiksi objekteiksi, jollaisiksi nuo olennot ihmiskeskeisessä maailmankuvassa hahmotetaan. Suden itsenäinen toimijuus on uhka tuolle maailmankuvalle, sillä se alleviivaa kartesiolaisen dualismin epärealistisuutta tuomalla esille, että myös eläin on itsellinen toimija, subjekti. Tässä mielessä susi on kapinallinen eläin, ja itsevaltiuteen pyrkivä,

antropaattinen reaktio eläimen kapinallisuuteen on viha ("Kuinka tuo eläin kehtaa!"). Se tuo mukanaan halun jopa hävittää susi sukupuuttoon.⁷⁵ Ihminen siis haluaa tuhota eläimen toimijuuden ja tätä kautta vahvistaa ihmiskeskeistä maailmankuvaa. Kuten Gilles Deleuze ja Félix Guattari ovat todenneet, subjektiutta siedetään vain lemmikkieläimiltä, ovathan ne jo lähtökohtaisesti alistettuja olentoja.⁷⁶ Samalla unohtuu se, että susi tekee parhaansa väistääkseen ihmistä ja että ihminen on jo hankaloittanut suden elämää mitä erilaisimmilla tavoilla aina elinalueiden tuhoamisesta jatkuvaan vainoon. Seurauksena on lähes pakkomielteinen ajojahti sutta – eli lopulta arkaa ja asean edessä puolustuskyvytöntä eläintä – vastaan.

Myös kolmas eläimiin kohdistuvan sodankäynnin kriteeri eli arki-suus ja mielihyvä toteutuvat suhteessa luonnonvaraisiin eläimiin. Käytän jälleen esimerkkinä metsästystä, joka noin 300 000 harrastajallaan on Suomessa yleistä ja johon suhtaudutaan mediassa varsin myönteisesti – esimerkiksi edellä mainittu *Eränkävijät*-sarja on jo vuosien ajan ollut yksi katsotuimmista suomalaisohjelmista. Kriittistä keskustelua metsästyksestä käydään puolestaan verrattain vähän, ja siihen suhtaudutaan usein penseästi. Jopa metsästyskritiikkiä käsittelevä ympäristösosiologian väitöskirja vuodelta 2007 lähtee liikkeelle normatiivisesta oletuksesta, jonka mukaan metsästys on välttämätön osa ihmisen arkea, ja päättyy yhtä lailla normatiiviseen lopputulemaan, jonka mukaan metsästyskritiikkiä ei tule kuunnella, sillä se "muuttaisi täysin vanhat tavat".⁷⁷ Metsästystä voidaanakin yleisyytensä ja hyväksyttävyytensä vuoksi pitää arkisena osana suomalaista yhteiskuntaa. Siihen liitetään myös mielihyvää: metsästäjät ja heidän etujärjestönsä kuvaavat eläinten jahtaamista ja tappamista toistuvasti nautinnolliseksi kokemukseksi tai hienoksi elämykseksi. Yksi metsästysseura esimerkiksi mainostaa itseään sanoilla: "Metsästys on nautinto, liity mukaan seuran toimintaan."⁷⁸ Metsästyksen suosiota selittääkin osin juuri se, että se tuottaa joillekulle hyvän olon tunteita.

Joidenkuiden suomalaisten suhde luonnonvaraisiin eläimiin täyttää siis sodan kriteerit. Näin ollen on perusteltua sanoa, että osa suomalaisista käy sotaa paitsi tuotantoeläimiä myös luonnonvaraisia eläimiä vastaan. Laajemmin tämä sota linkittyy militaristiseen asenneilmastoon, joka korostaa vallankäyttöä, armottomuutta ja alistamista – myös suhteessa toisenlajisiin eläimiin.

Sodan näkymättömyys

Psykologit ovat alkaneet puhua ”lihaparadoksista”, johon sisältyy ristiriita välittämisen ja välinpitämättömyyden välillä. Ihmiset yhtäältä raportoivat pitävänsä eläinten hyvinvointia tärkeänä arvona, mutta toisaalta monet heistä kuluttavat lihaa, jonka tuottaminen aiheuttaa eläimille kärsimystä.⁷⁹ Olen itse puhunut ”sekasyöjän aknasiasta”, joka viittaa lihaparadoksin tiedolliseen muotoon: monet ihmiset tietävät, että eläimiä kohdellaan eläinteollisuudessa huonosti, ja pitävät tätä moraalisesti tuomittavana, ja silti he toimivat tämän tiedon vastaisesti.⁸⁰ Ristiriidan syyksi on tarjottu esimerkiksi kognitiivista dissonanssia ja empatian puutetta. Kognitiivinen dissonanssi mahdollistaa sen, että yksilö noudattaa kahta, toisilleen vastakkaista käsitetodellisuutta – yhdessä käsitetodellisuudessa hän keskittyy eläviin eläimiin ja pitää näiden hyvinvointia tärkeänä, toisessa hän taas keskittyy eläintuotteisiin ja ruokaan sekä unohtaa niiden taustalla olevan eläimen. Tämä puolestaan johtaa empatian puutteeseen ruokavalintoja tehtäessä, sillä ruokaa miettiessään ihminen ei muista eläintä eikä empatialla siten ole kohdetta.

Wadiwel tarjoaa kuitenkin toisenlaisen vastauksen tähän ristiriitaan. Hänen mukaansa syy sille, miksi huoli eläimistä ei konkretisoidu osaksi kulutus päätöksiä, on se, ettei eläimiin kohdistuva väkivalta ole yhteiskunnassa esillä. Ihmisten on helppoa unohtaa eläinten kärsimys, sillä sitä aktiivisesti piilotetaan pois näkyviltä. Wadiwelin mukaan kärsimyksen piilottaminen on keskeinen osa sotaa eläimiä vastaan. Sota ja sen sisältämä jatkuva eläimiin kohdistuva väkivalta pyyhitään näkymättömiin, mikä estää tunnistamasta ja kyseenalaistamasta sodan mekanismeja ja luopumasta sodankäynnistä. Toisin sanoen sota eläimiä kohtaan kiistää oman olemassaolonsa, mikä puolestaan tekee siihen puuttumisesta erittäin vaikeaa.⁸¹

Keskeistä ihmisen itsevaltiudelle onkin ristiriita näennäisesti sivistyneen yhteiskunnan ja laajamittaisen väkivallan välillä, jota ylläpidetään piilottamalla jälkimmäinen. Monissa maissa esimerkiksi teurastamot ja eläintilat ovat yleisöltä kiellettyjä paikkoja ja eläimiin kohdistuvan väkivallan näyttämistä salakuvauksen avulla on pyritty kriminalisoimaan niin sanottujen *ag gag* -lakien avulla (englannin sanoista *agricultural gag*, maataloutta koskeva suukapulamääräys).⁸² Kansalaisten ja kuluttajien ei siis toivota tietävän, mitä näennäisesti sivistynyt yhteiskunta toisenlaisille eläimille tekee. Myös esimerkiksi politiikan tutkija Siobhain O’Sullivan on korostanut, että visuaalisuus tai pikemminkin sen poissaolo on keskeinen osa eläintuotantoa koskevaa politiikkaa: väkivalta eläimiä kohtaan

pidetään yleensä katseilta piilossa, mikä vaikeuttaa tuon väkivallan laajamittaista tunnistamista.⁸³

Tämä visuaalisuuden politiikka koskettaa myös Suomea. Myös täällä teurastamot ja eläintilat ovat yleisöltä suljettuja ja eläinteollisuuden edustajat, kuten MTK, ovat toistuvasti ehdottaneet eläintuotannon salakuvauksen kriminalisointia.⁸⁴

Jotkin piilottamisen keinot ovat kielellisiä: kiertoilmaukset eli eufemismit kääntävät kärsimyksen ”hyvinvoinniksi”. Puhumalla toistuvasti ”eläinten hyvinvoinnista” viranomaiset, päättäjät ja eläinteollisuus vievät huomion pois eläimiin kohdistuvasta väkivallasta ja eläinten kärsimyksestä.⁸⁵ Jälleen kärsimyksen aiheuttamista kutsutaan siis vastakohdakseen eli hyvinvoinnin suojelemiseksi. Myös Suomessa uusi eläinsuojelulaki on nimetty laiksi eläinten hyvinvoinnista siitäkin huolimatta, että se nimenomaan mahdollistaa eläinten hyvinvoinnin räikeää rikkomista. Se ei esimerkiksi tuo turkistarhaukseen, muuhun häkkikasvatukseen ja broilerituotantoon mitään muutoksia, vaikka ne tutkitusti aiheuttavat mitätävää kärsimystä valtavalle joukolle eläimiä.⁸⁶ Toisin sanoen laki eläinten hyvinvoinnista siis – paradoksaalista kyllä – edistää eläinten pahoinvointia. Vaikuttaakin siltä, että lain nimi on huolellisesti valittu eufemismi, jota käytetään peittämään sitä väkivaltaa, jota ihmisyhteiskunta toisenlaisiin kohdistaa ja jolle laki antaa siunauksensa.

Tämän lisäksi väkivaltaa piilotetaan tehokkaalla mainonnalla, joka keskittyy eläimistä saataviin tuotteisiin häivyttäen niiden taustalla olevan väkivallan. Eläintuottajien ylläpitämässä, paljon seuratussa ”Avoin kuva-päiväkirja maaseudun tuottajilta” -someryhmässä ei väkivaltaa tai eläinten tappamista saa mainita lainkaan – rangaistuksena tästä on joko kommentin poisto tai käyttäjän esto.⁸⁷ Eläintuotannon realiteetit sekä eläimen ja lihatuotteen erottava kuolema jätetäänkin lainsäädännössä, eläinteollisuuden markkinoinnissa ja tuotantoa koskevassa keskustelussa usein vaille mainintaa.

Väkivallan piilottaminen on yleinen osa sodankäyntiä: sitä käyttävä osapuoli ei halua myöntää aiheuttamaansa kärsimystä.⁸⁸ Tässä kontekstissa näkyvyys on muutosta mahdollistavaa valuuttaa ja näkymättömyys puolestaan keino vastustaa muutosta.⁸⁹ Näyttäminen ja peittäminen liittyvätkin sodankäynnissä olennaisesti propagandaan, joka pyrkii tarjoamaan omasta puolesta mahdollisimman edullisen kuvan. Tämä pyrkimys on osa myös suomalaista eläinteollisuutta. Vaikka väkivalta on elimellinen osa kyseistä teollisuuden alaa, se piilotetaan ja tilalle tarjotaan kertomus sivistyneestä, eläimiä erinomaisesti kohtelevasta yhteiskunnasta. Kun maa- ja metsätalousministeri esitteli vuoden 2021 lopulla uutta,

paljon kritisoitua eläinsuojelulakia, hän kertoi – virheellisesti – lain olevan ”maailman paras”.⁹⁰ Näin hän piilotti näkyvistä eläimiin kohdistuvaa väkivaltaa ja tarjosi sen tilalle idyllisen mielikuvan onnellisten eläinten maasta. On perusteet väittää, että eläimiin kohdistuvan väkivallan realiteeteista vaikeneminen on eläinteollisuutta suoraan palvelevaa, tosiasiat piilottavaa disinformaatiota eli eläimiä vastaan käytävässä sodassa hyödynnettävää propagandaa. Tässä yhtälössä hyvinvointipuhe on itsevaltiaan keino piilottaa tekojensa moraalinen ongelmallisuus, kääntää ”huono” käsitetasolla ”hyväksi, mikä on tyypillistä antropaattiselle tavalle suhtautua eläimiin.”⁹¹

Visuaalisuuden arvo poliittisena valuuttana sekä siihen kietoutuva propaganda näkyvät myös suomalaisessa eläintuotannon salakuvauksen kritiikissä. Eläinten nykyisenkaltaisen kohtelun kyseenalaistaminen siirretään usein marginaaliin esimerkiksi leimaamalla sen esittäjät tietämättömiksi tai rikollisiksi. Esimerkiksi MTK:n puheenjohtaja, joka hänkin on kutsunut suomalaista eläintuotantoa ”maailman parhaaksi”, on väittänyt, etteivät eläintuotannon kriitikot ole luultavasti koskaan käyneet navetas-
sa.⁹² Siitäkin huolimatta, että kriitikot ovat vierailleet sadoissa navetoissa tallentamassa materiaalia, MTK on väittänyt, etteivät he tiedä eläinteollisuudesta kylliksi,⁹³ tai alleviivannut tekojen mahdollista laittomuutta.⁹⁴ Kyseenalaistamista torjutaankin mitätöinnillä ja leimaamisella samalla, kun hiljaisuutta eläinten kohtelusta pyritään suojelemaan.

Sota eläimiä vastaan nojaa siis osittain väkivallan peittämiseen. Sotaa on mahdollista jatkaa, koska yhteiskunta ei tarjoa väyliä sen realiteettien tunnistamiseen. Eläinten ahdinko ja kuolema pidetään piilossa tai ne sivuutetaan eufemistisin sanavalinnoin, jotka alati palauttavat huomion ihmisen näkökulmaan – peittäen ja vähätellen toisenlaisten eläinten näkökulmaa tai kieltäen sen. Jotta sota eläimiä vastaan loppuisi, on näkyyteen ja näkymättömyyteen kiinnitettävä huomiota. Tämä tapahtuu esimerkiksi kysymällä, mitä tavalliselta kuluttajalta piilotetaan, mitä heille halutaan näyttää ja mikä näitä valintoja motivoi. Kun mainokset näyttävät niityllä käyskenteleviä lehmii mutta eivät lehmäemon ja vasikan pakkoerotusta⁹⁵ tai lehmän arkea ahtaassa parressa, kenen etua palvelemaan? Kun *Eränkävijät*-sarja näyttää jahtia ihmisen näkökulmasta korostaen tilanteen jännittävyyttä mutta jättää pois kohteena olevan eläimen kokeman stressin ja pelon, kenen intressejä valinta edistää?

Episteeminen lajienvälisyys

Wadiwel esittää toivomuksen, että ihmiset etsisivät ”rauhaa” suhteessa toisenlajisiin eläimiin. Sodan on syytä päättyä ja rauhan ajan alkaa. Tämä taas vaatii vallankäytön sijaan suhteiden tunnistamista: me emme ole muiden eläinten yläpuolella vaan itsekin eläimiä ja jaamme paljon toisenlajisten sukulaistemme kanssa. Wadiwel ehdottaakin sodan tilalle yhteyden etsintää, rinnakkaiseloja ja jopa ystävyyttä sekä rakkautta. Samalla hän huomauttaa, että sodasta ei voi irrottautua pelkällä yksilötasolla. Esimerkiksi lihasta tai metsästyksestä luopuminen on hyvä askel kohti rauhaa mutta ei sinällään vielä tuo sotaan päätökseen. Myös vegaaniyksilö elää sotaan käyvässä yhteiskunnassa, jonka taloudellinen hyvinvointi perustuu osittain eläintuotantoon ja muuhun eläinten alistamiseen – meidän kaikkien kädet ovat veressä. Sodankäyntiä ei myöskään voida lopettaa pelkästään paljastamalla eläimiin kohdistuva väkivalta, sillä niin kauan kuin yhteiskunta ei miellä esimerkiksi eläinteollisuutta väkivalaksi, luetaan myös paljastusaineistoja muuna kuin väkivaltana. Wadiwel korostaa, että sodankäynnin lopettamiseksi tarvitaan tiedollista, episteemistä muutosta, joka tunnistaa, että myös muut eläimet ovat mielellisiä olentoja, joihin kohdistuva intentionaalinen vahingonteko on väkivaltaa ja joihin suunnattu laajamittainen, organisoitu sorto on sotaan.⁹⁶

Kulttuurintutkija Tom Tyler on puhunut ”episteemisestä ihmiskeskeisyydestä”, joka olettaa, että vain ihmisen näkökulma asioihin on validi eikä muita näkökulmia oikeastaan ole olemassa. Maailma on siis sellainen, millaiseksi ihminen sen havaitsee, tiedollistaa tai kokee⁹⁷ – se, millainen hirvien, kanojen tai mehiläisten näkökulma tuohon maailmaan on, jää epäoleelliseksi kysymykseksi, jota ei juurikaan käsitellä tieteissä tai edes taiteissa ja jota harva tulee koskaan ajatelleeksi. Episteeminen ihmiskeskeisyys on nähdäkseni elimellinen osa antropaattista eläinsuhdetta, asettaahan jälkimmäinen lähtökohdakseen sen, että ihmisen näkökulma on paitsi keskeisin myös ainut mahdollinen. Myös sota eläimiä vastaan nojaa osaltaan episteemiseen ihmiskeskeisyyteen, ja sen päättäminen vaatii ilmiötä, jota kutsun tässä *episteemiseksi lajienvälisyydeksi*. Episteeminen lajienvälisyys on sen tunnistamista, että myös muiden lajien edustajilla on mieli ja sen ympärille kutoutuva näkökulma ja että me ihmiset voimme laajentaa omaa näkökulmaamme huomioimalla toisenlajisten vastaavan. Kun siis havaitsemme, että myös muut eläimet tuntevat, kokevat, ajattelevat – että eläimillä on omanlaisensa sisäinen maailma ja tapa mallintaa todellisuutta – tulee omasta näkökulmastamme vastaanottavaisempi olemassaolon moninaisuudelle.

Juuri episteeminen lajienvälisyys toisi nähdäkseni esille sen, että myös eläimet ovat mielellisiä olentoja, jotka kärsivät vahingonteosta. Samalla tuo lajienvälisyys tekisi ilmeiseksi sen, että myös eläimiin kohdistetaan väkivaltaa, mikä puolestaan avittaisi meitä havaitsemaan eläimiin kohdistuvaa sodankäyntiä. Sekään ei itsessään kuitenkaan riittäisi pysäyttämään sotaa, vaan rinnalle tarvittaisiin myös esimerkiksi eläinten itseisarvon ja eläinoikeuksien eettistä tunnistamista. Tämä eettinen ulottuvuus tuo meidät kriteeriin, jonka haluaisin lisätä Wadiwelin teoriaan.

Wadiwelin näkemykset vaativat paljon. Hän esimerkiksi suhtautuu lemmikkieläinten pitoon skeptisesti siksi, että näkee myös siinä selviä itsevaltiuden merkkejä. Voidaanko siis sanoa, että kodin antaminen hylätyille koirille on osa sotaa eläimiä vastaan? Ehdotan, että tässä luvussa mainittujen ehtojen lisäksi sotaa eläimiä vastaan on arvioitava intentioniden ja niiden etiikan näkökulmasta. Onko vallankäytön, esimerkiksi rescuekoiran valjaissa pitämisen, intentiona toisen nujertaminen vaiko toisen elämän suojeleminen tai hyvän elämän edistäminen? Ehdotankin, että sota eläimiä vastaan on määriteltävä myös eettisestä näkökulmasta seuraavan kysymyksen avulla: onko teon intentiona eläimen välinearvoinen kohtelu ja nujertaminen tavalla, joka sivuuttaa eläimen itseisarvon ja näkökulman? Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi jonkin käytänteen osalta, jos tuo käytänne muodostaa systemaattisen lähestymistavan eläimiin ja jos myös aiemmin mainitut kriteerit täyttyvät, on kyseessä sota eläimiä vastaan.

Olen tässä luvussa väittänyt, että Suomessa käydään sotaa niin tuotantoeläimiä kuin monia luonnonvaraisiakin eläimiä vastaan. Sodankäyntiin osallistuvat monet organisaatiot, kuten maa- ja metsätalousministeriö, MTK ja Suomen riistakeskus, sekä yksittäiset ihmiset, kuten lukuisat viranomaiset ja tavalliset kansalaiset. Sota eläimiä vastaan on laajaa, arkista ja väkivaltaista. Yhteiskuntamme ei kuitenkaan ole tottunut tunnistamaan tätä sotaa sodaksi tai eläimiin kohdistuvaa väkivaltaa väkivallaksi. Nyt, kun tieteellinen tieto eläinten mielestä karttuu ja eettinen ymmärrys eläinten nykyisenkaltaisen kohtelun ongelmallisuudesta kehittyä, on tämä epäkohta viimein syytä korjata.

- Short, Damien (2016). *Redefining Genocide. Settler Colonialism, Social Death and Ecocide*. London: Zed Books.
- Soikkanen, Mauri (2007). Suomalaissotilaat erämiehinä Itä-Karjalassa 1941–1944. Teoksessa Simo Laakkonen & Vuorisalo Timo (toim.): *Sodan ekologia. Nykyaikaisen sodankäynnin ympäristöhistoriaa*. Helsinki: SKS, 106–141.
- Sookermany, Anders McD (toim.) (2020). *Handbook of Military Sciences*. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-02866-4>
- Tammi, Iida-Maria (2021). Politicians, pathogens, and other threats to aid workers. A material semiotic analysis of violence against health care in the Syrian conflict. *Critical Studies on Security* 9:3, 183–195.
- Vastapuu, Leena (2018). *Liberia's Women Veterans. War, Roles and Reintegration*. Illustrations Emmi Nieminen. London: Zed Books.
- Voeneky, Silja (2015). Biosecurity. Freedom, responsibility, and legitimacy of research. *Ordnung der Wissenschaft* 2, 117–128. <https://ssrn.com/abstract=3369541>
- Väyrynen, Tarja (2022). Sodan ja rauhan ekologinen ympäristö. Teoksessa Pertti Koistinen & Ilpo Salonen (toim.): *Ukrainan sota ja maailma sen jälkeen*. Tampere: Vastapaino, 161–173.
- Väyrynen, Tarja, Élise Féron & Marko Lehti (2020). Burundi women's grassroots preventive mediation. *Peace Review* 32:3, 367–373. doi.org/10.1080/10402659.2020.1867354
- White, Melissa (2015). Virus. Teoksessa M. B. Salter (toim.): *Making Things International 1. Circuits and Motion*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press, 141–155.
- Wolfe, Cary (2010). *What is Posthumanism?* Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Zanders, Jean Pascal (2003). International norms against chemical and biological warfare. An ambiguous legacy. *Journal of Conflict & Security Law* 8:2, 391–410.

Sota eläimiä vastaan

Viitteet

1. Kaleva 2017.
2. Hediger 2013.
3. Leinonen 2013.
4. Lawrence 1991.
5. Leinonen 2005.
6. Eläimiä on hyödynnetty esimerkiksi lihastyövoimana, jolloin eläimestä tulee puhtaasti sotateknologinen väline (ks. esim. Salter 2015).
7. Hediger 2013, johdanto.
8. Leinonen 2013.
9. Hediger 2013, johdanto; Tindol 2013.
10. Oma lukunsa on tapa, jolla sotateollisuus käyttää eläimiä koemateriaalina. Eläviä, tietoisessa tilassa olevia eläimiä on altistettu ampumahaavoille, puukotuksille, syövyttävälle hapoilille, kuolettaville kaasuille ja biologisen sodankäynnin patogeeneille. Eläinkokeita on hyödynnetty myös kidutusmenetelmien kehittämisessä. (Sorenson 2014.) Osa kokeista on tieteiskirjamaisia; kehitteillä on ollut muun muassa kyborgeja, joissa keinoäly on yhdistetty hyönteiskehoon (Salter 2015).
11. Johnston 2012.

12. Leinonen 2013.
13. Simola 2020.
14. Leinonen 2013.
15. Usein unohdetaan, että yhden sodasta kärsivän eläinryhmän muodostavat eläintarhojen eläimet. Esimerkiksi toisen maailmansodan pommitukset tappoivat lähes kaikki Berliinin eläintarhan asukkaat (ks. Kinder 2013).
16. Pelkonen 2017.
17. IFAW 2022.
18. Ukraine War Environmental Consequences Work Group 2022; Early 2023; Mayer, Talmazan & Austin 2023; Kroeger 2023.
19. IFAW 2022.
20. Sodan etiikkaa ja oikeutusta on pohdittu erittäin vähän eläinoikeuksien näkökulmasta. Vaikkapa *jus ad bellum*- ja *jus in bello* -käsitteitä, jotka kartoittavat sodankäynnin oikeutusta ja eettisiä normeja, ei ole sovellettu eläimiin juuri lainkaan. Kun otetaan huomioon, että sota usein tuhoaa monin verroin enemmän toisenlaisia eläimiä kuin ihmisiä, on tämä selvä epäkohta. (Nowrot 2015; Milburn & Goozen 2020.)
21. Chrulew & Wadiwel 2016.
22. Foucault 1990.
23. Agamben 1998.
24. Wadiwel 2015.
25. Wadiwel 2015.
26. Plumwood 1993.
27. White 1967.
28. Passmore 1975.
29. Midgley 1994.
30. Keskustelua aiheesta, ks. Aaltola 2020a.
31. Derrida 2019.
32. Foer 2019, 33.
33. Wadiwel 2015.
34. Myös tältä osin eläinten kohtelu muistuttaa ihmisten välistä sota, liittyhän myös jälkimmäiseen materiaalisen hyödyn etsintää esimerkiksi orjuuttamalla valloitettuja ihmisiä tai ryöväämällä näiden resursseja.
35. Russell 2016.
36. Gersovitz & Kriger 2013.
37. Wadiwel 2015.
38. Howell 2018.
39. Wadiwel 2015, 29.
40. Aaltola 2018.
41. Lähtien liikkeelle jo aiemmin mainitusta juutalais-kristillisestä perinteestä, joka nimeää ihmisen ”jumalan kuvaksi”, ja evoluutioteorian tietyistä tulkinnoista, joiden mukaan ihminen on lajeista ”kehittynein”.
42. Tämä väite on ollut yleinen länsimaisen filosofian historiassa, ja sitä ovat toistaneet esimerkiksi Tuomas Akvinolainen, René Descartes ja Immanuel Kant (ks. Aaltola 2020a).
43. Aaltola 2020a.
44. Tästä valitettavan konkreettinen osoitus on paitsi eläinten laajamittainen hyödyntäminen myös se, että jo lainsäädäntö nimeää eläimet omistettaviksi, hyödynnettäviksi objekteiksi.
45. Piazza, Dhont & Hodson 2020.
46. Piazza ym. 2015.
47. Wahlberg 2020.
48. HE 186/2022 vp.
49. Auvinen 2021.
50. Animalia 2022.

51. Aaltola 2023; Dunayer 2001.
52. Keskustelua aiheesta, ks. Tauriainen 2022.
53. Aiheesta lisää ks. McArthur 2020.
54. Aaltola 2018.
55. Regan 1983.
56. Kotilainen 2015.
57. Cook & Ancarno 2021.
58. Birdlife Suomi 2021.
59. Hyvärinen ym. 2019.
60. Animalia 2023.
61. Suomen riistakeskus 2023.
62. Ks. Aaltola 2022.
63. Ervasti 2020.
64. Yle 2016.
65. Metsästäjäliitto 2023a.
66. Mangan & McKenzie 2010.
67. Sollund 2020.
68. Metsästäjäliitto 2023b.
69. Jopa ”saaliin kunnioittamisesta” puhuvalla, metsästyskuvia esittelevällä sivustolla on kuvissa keskeistä kiväärin asettelu tapetun eläimen päälle, ks. Nordic Shot 2020.
70. Ks. Jakob 2017.
71. Jansen & Sabo 1994.
72. Anahita & Mix 2006.
73. Saavalainen 2021.
74. Aaltola 2022.
75. Aaltola 2022.
76. Deleuze & Guattari 1987.
77. Karsikas 2007, 145. Vrt. Rautiainen tässä teoksessa: myös sukupuoliittunutta asevelvollisuutta on oikeutettu sillä, että ”näin on aina tehty”.
78. Pyhämaan Sisu 2023.
79. Loughnan, Bastian & Haslam 2014.
80. Aaltola 2020b.
81. Wadiwel 2015.
82. Robbins ym. 2016.
83. O’Sullivan 2011.
84. Reku 2018.
85. Wadiwel 2015.
86. Mason, Cooper & Clarebrough 2001; Hartches & Jones 2017; Rayner ym. 2020.
87. Aaltola 2022.
88. Kotilainen 2016.
89. Aaltola 2014.
90. Eläinten hyvinvointilain luonnoksen esittely- ja kommentointitilaisuus 23.11.2021, maa- ja metsätalousministeriö.
91. Aaltola 2022.
92. Marttila 2017.
93. Esa 2014.
94. Turun Sanomat 2014.
95. Teosta käytetään usein eufemismia ”vieroitus”.
96. Wadiwel 2015, 33.
97. Tyler 2012.

Kirjallisuus

- Aaltola, Elisa (2014). Animal suffering. Representations and the act of looking. *Anthrozoös* 27:1, 19–31.
- (2018). *Varieties of Empathy. Moral Psychology and Animal Ethics*. London: Rowman & Littlefield.
- (2020a). Ihminen eläimenä ja osana luontoa. Teoksessa Vilma Hänninen & Elisa Aaltola (toim.): *Ihminen kaleidoskoopissa. Ihmiskäsitysten kirjoja tutkimassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- (2020b). Ristiriitojen moraalipsykologiaa. Lihaparadoksi ja sekasyöjän akrasia. Teoksessa Elisa Aaltola & Birgitta Wahlberg (toim.): *Me ja muut eläimet. Uusi maailmanjärjestys*. Tampere: Vastapaino.
- (2022.) *Esseitä eläimistä*. Helsinki: Into.
- (2023). *Puhe eläinten puolesta*. Helsinki: Into.
- Auvinen, Suvi (2021). *Eläintuotannon tuet. Miten kestäväntöntä ruoantuotantoa tuetaan. Eläinoikeusraportti*. Animalia. <https://animalia.fi/verkkojulkaisut/elaintuotannon-tuet/> (katsottu 14.12.2023).
- Agamben, Giorgio. (1998.) *Homo Sacer. Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press.
- Anahita, Sine & Tamara L. Mix (2006.) Retrofitting frontier masculinity for Alaska's war against wolves. *Gender & Society* 20:3, 332–353.
- Animalia (2022). Turkisala saanut kymmeniä miljoonia koronatukea – tukea saaneet myös konkurssikypsät turkistarhat. Tiedote 10.6. <https://animalia.fi/2022/06/10/turkisala-saanut-kymmeniä-miljoonia-koronatukea/> (katsottu 14.12.2023).
- Animalia (2023). Miksi metsästys on ongelmallista? <https://animalia.fi/elainten-oikeudet/muut-elaimet/metsastys/> (katsottu 14.12.2023).
- Birdlife Suomi (2021). *Linnuston tila Suomessa*. Helsinki: Birdlife Suomi.
- Chrulaw, Matthew & Dinesh J. Wadiwel (toim.) (2016). *Foucault and Animals*. Leiden: Brill.
- Cook, Guy & Clyde Ancarno (2021). "I do still love the taste." Taste as a reason for eating non-human animals. *ISLE: Interdisciplinary Studies in Literature and Environment* 28:1, 88–112.
- Deleuze, Gilles & Félix Guattari (1987). *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. Käänt. Brian Massumi. Minneapolis: University of Minnesota Press. (Ransk. alkuteos 1980.)
- Derrida, Jacques (2019). *Eläin, joka siis olen*. Suom. Anna Tuomikoski. Helsinki: Tutkijaliitto (ransk. alkuteos 2002).
- Dunayer, Joan (2001). *Animal Equality. Language and Liberation*. Derwood, MD: Ryce Publishing.
- Early, Catherine (2023). Ukraine war is killing wildlife. *Ecologist* 12.1. <https://theecologist.org/2023/jan/12/ukraine-war-killing-wildlife> (katsottu 14.12.2023).
- Ervasti, Pekka (2020). Riistanhoito on luonnonsuojelutyötä. *Maaseudun tulevaisuus* 2.6.
- Esa, Miia (2014). MTK ja Oikeutta eläimille napit vastakkain tuotantoeläinten oloista. Yle Uutiset 13.5. <https://yle.fi/a/3-7237105> (katsottu 14.12.2023).
- Foer, Jonathan Safran (2009). *Eating Animals*. New York: Little, Brown and Company.
- Foucault, Michel (1990). *History of Sexuality*. London: Vintage. (Suomeksi: *Seksuaalisuuden historia*. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus, 1998/2010.)
- Gersovitz, Mark & Norma Kriger (2013). What is a civil war? A critical review of its definition and (econometric) consequences. *The World Bank Research Observer* 28:2, 159–190.
- Hartches, K. & B. Jones (2017). The welfare of layer hens in cage and cage-free housing systems. *World's Poultry Science Journal* 73:4, 767–782.
- HE 186/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

- Hediger, Ryan (toim.) (2013). *Animals and War. Studies of Europe and North America*. Leiden: Brill.
- Howell, Alison (2018). Forget 'militarization'. Race, disability and the 'martial politics' of the police and of the university. *International Feminist Journal of Politics* 20:2, 117–136.
- Hyvärinen, Esko, Aino Juslén, Eija Kemppainen, Annika Uddström & Ulla-Maija Liukko (toim.) (2019). *Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2019*. Helsinki: Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- IFAW (2022). *People, Animals and War. The Impact of Conflict*. Report. International Fund for Animal Welfare. https://dijyxxz9imt9yb.cloudfront.net/resource/1283/attachment/original/IFAW_ANIMALS_IN_CONFLICT_REPORT.pdf (katsottu 14.12.2023).
- Jansen, Sue Curry & Don Sabo (1994). The sport/war metaphor. Hegemonic masculinity, the Persian Gulf War, and the new world order. *Sociology of Sport Journal* 11:1, 1–17.
- Jakob, Joey Brooke (2017). Beyond Abu Ghraib. War trophy photography and commemorative violence. *Media, War & Conflict* 10:1, 87–104.
- Johnston, Steven (2012). Animals in war. Commemoration, patriotism, death. *Political Research Quarterly* 65:2, 359–371.
- Kaleva (2017). Suomenhevonen oli siellä missä sotilaskin – sirpalesuojissa, sidontapaikoilla ja etulinjassa. 30.11. <https://www.kaleva.fi/galleriat/suomenhevonen-oli-siella-missa-sotilaskin-sirpales/2496839> (katsottu 14.12.2023).
- Karsikas, Leevi (2007). *Metsästyksen ongelmapuhe*. Oulu: Oulun yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta.
- Kotilainen, Noora (2015). Puhdasta suomalaista nationalistista lihaa. Teoksessa Elisa Aaltola & Sami Keto (toim.): *Eläimet yhteiskunnassa*. Helsinki: Into, 37–56.
- (2016). *Visual Theaters of Suffering. Constituting the Western Spectator in the Age of the Humanitarian World Politics*. University of Helsinki.
- Kinder, John (2013). Zoo animals and modern war. Teoksessa Ryan Hediger (toim.): *Animals and War. Studies of Europe and North America*. Leiden: Brill, 45–76.
- Kroeger, Alix (2023). How the war in Ukraine is killing marine mammals. BBC News 5.2. <https://www.bbc.com/future/article/20221222-how-the-war-in-ukraine-is-killing-marine-mammals> (katsottu 14.12.2023).
- Lawrence, Elizabeth A. (1991). Animals in war. History and implications for the future. *Anthrozoös* 4:3, 145–153.
- Leinonen, Riitta-Marja (2005). *Hevosen ja ihmisen kumppanuus sota-aikana*. Kiuruvesi: Hevostietokeskus.
- (2013). Finnish narratives of the horse in World War II. Teoksessa Ryan Hediger (toim.): *Animals and War. Studies of Europe and North America*. Leiden: Brill, 123–150.
- Lindroos, Heikki (2007). Maailmansodat ja Suomen metsät. Teoksessa Simo Laakkonen & Timo Vuorisalo (toim.): *Sodan ekologia. Sodan ympäristöhistoriaa*. Helsinki: SKS, 73–105.
- Loughnan, Steve, Brock Bastian & Nick Haslam (2014). The psychology of eating animals. *Current Directions in Psychological Science* 23:2, 104–108.
- Mangan, J. A. & Callum McKenzie (2010). *Militarism, Hunting, Imperialism. 'Blooding' the Martial Male*. London: Routledge.
- Marttila, Juha (2017). Hyvä eläinsuojelulaki tarvitaan. MTK. Blogi – maatalous ja suomalainen ruoka 19.8.2017. <https://www.mtk.fi/-/hyva-elainsuojelulaki-tarvitaan> (katsottu 14.12.2023).
- Mason, Georgia, Jonathan Cooper & Catherine Clarebrough (2001). Frustrations of fur-farmed mink. *Nature* 410, 35–36.
- Mayer, Darina, Yuliya Talmazan & Henry Austin (2023). Drowned zoo animals and rescued pets: Ukraine counts 'catastrophic' environmental cost after dam blast. NBC News 10.6. <https://www.nbcnews.com/news/world/russia-ukraine-war-kakhova-dam-blast-environment-cost-pets-zoo-animals-rcna88095> (katsottu 14.12.2023).

- McArthur, Jo-Anne (2020). *Hidden. Animals in the Anthropocene*. We Animals Media.
- Metsästäjäläitto (2023a). Metsästäjäläiton arvot. <https://metsastajaliitto.fi/metsastajaliitto/tietoa-meista/meille-tarkeat-arvot>
- (2023b). 1940-luku: jahtimailta sotakentille ja takaisin. <https://metsastajaliitto.fi/100-vuotta/historia/1940>
- Midgley, Mary (1994). The end of anthropocentrism? Teoksessa Robin Attfield & Andrew Belsey (toim.): *Philosophy and the Natural Environment*. Cambridge: Cambridge University Press, 103–111.
- Milburn, Josh & Sara Van Goozen (2020). Counting animals in war. First steps towards an inclusive just-war theory. *Social Theory and Practice* 47:4, 657–685.
- Nordic Shot (2020). Metsästyskuvat ja niiden jakaminen. 4.3. <https://nordicshot.fi/metsastyskuvaaminen/> (katsottu 14.12.2023).
- Nowrot, Karsten (2015). Animals at war. The status of 'animal soldiers' under international humanitarian law. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung* 40:4, 128–150.
- O'Sullivan, Siobhan (2011.) *Animals, Equality and Democracy*. London: Palgrave Macmillan.
- Passmore, John (1975). Attitudes to nature. Teoksessa Richard Stanley Peters (toim.): *Nature and Conduct*. London: MacMillan, 251–264.
- Pelkonen, Heidi (2017). Vuosisadan tarinat. Lehmärievut ja lammasraukat sodan jaloissa. *Lapin Kansa* 8.11. <https://www.lapinkansa.fi/vuosisadan-tarinat-lehmarievut-ja-lammasraukat-sod/101958> (katsottu 14.12.2023).
- Piazza, Jared, Matthew Ruby, Steve Loughnan, Mischel Luong, Juliana Kulik, Hanne M. Watkins & Mirra Seigerman (2015). Rationalizing meat consumption. *The 4Ns. Appetite* 91, 114–128.
- Piazza, Jared, Kristof Dhont & Gordon Hodson (2020). Why people love animals yet continue to eat them. Teoksessa Kristof Dhont & Gordon Hodson (toim.): *Why We Love and Exploit Animals. Bridging Insights from Academia and Advocacy*. London: Routledge, 229–244.
- Plumwood, Val (1993). *Feminism and the Mastery of Nature*. London: Routledge.
- Pyhämaan sisu (2023). Metsästyseura Pyhämaan sisu. <https://pyhamaansisu.fi/> (katsottu 14.12.2023).
- Rayner, Ann C., Ruth C. Newberry, Judit Vas & Siobhan Mullan (2020). Slow-growing broilers are healthier and express more behavioural indicators of positive welfare. *Scientific Reports* 10, 15151.
- Regan, Tom (1983). *The Case for Animal Rights*. Berkeley: University of California Press.
- Reku, Juhani (2018). MTK:n lakimies: Rikoslain suojattava elinkeinotoimintaa tahalliselta häirinnältä. *Maaseudun tulevaisuus* 13.2.
- Robbins, Jesse A., Becca Franks, Daniel M. Weary & Marina A. G. von Keyserlingk (2016.) Awareness of ag-gag laws erodes trust in farmers and increases support for animal welfare regulations. *Food Policy* 61, 121–125.
- Russell, Bertrand (1916). *Why Men fight*. New York: The Century Co.
- Saavalainen, Heli (2021). ”Ne pitäisi kaikki tappaa pois ja siirtää yläilmoihin.” Susien salametsästys rehoittaa monella paikkakunnalla yhteisön hiljaa hyväksymänä. *Helsingin Sanomat* 25.12.
- Salter, Colin (2015). Animals and war. Anthropocentrism and technoscience. *Nanoethics* 9, 11–21.
- Simola, Seppo (2020). Hevonen oli korvaamaton resurssi sodassa. *Reserviläinen* 19.10.
- Sollund, Ragnhild (2020). Wildlife crime. A crime of hegemonic masculinity? *Social Sciences* 9:6, 93.
- Sorenson, John (2014). Animals as vehicles of war. Teoksessa Anthony Nocella, Colin Salter & Judy Bentley (toim.) *Animals and War. Confronting the Military-Animal Industrial Complex*. Lanham: Lexington Books, 19–31.
- Suomen riistakeskus (2023). Metsästys. <https://riista.fi/metsastys/> (katsottu 14.12.2023).

- Tauriainen, Riikka (2022). Tällaista kritiikkiä uudelle eläinsuojelulaille on annettu. *Ilta-lehti* 6.2.
- Tindol, Robert (2013). The best friend of the murderers. Guard dogs and the Nazi holocaust. Teoksessa Ryan Hediger (toim.): *Animals and War. Studies of Europe and North America*. Leiden: Brill, 105–121.
- Turun Sanomat (2014). MTK paheksuu salakuvausta sikaloissa ja navetoissa. *Turun Sanomat* 13.5.
- Tyler, Tom (2012). *Ciferae, A Bestiary in Five Fingers*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ukraine War Environmental Consequences Work Group (2022). Animal victims of war. 20.7. <https://uwecworkgroup.info/animal-victims-of-war/> (katsottu 14.12.2023).
- Wadiwel, Dinesh (2015). *The War against Animals*. Leiden: Brill.
- Wahlberg, Birgitta (2020). Tulevaisuuden eläinten suojelu. Eläinoikeustieteestä ja eläinten perusoikeuksista. Teoksessa Elisa Aaltola & Birgitta Wahlberg (toim.): *Me ja muut eläimet. Uusi maailmanjärjestys*. Tampere: Vastapaino, 237–264.
- White, Lynn (1967). The historical roots of our ecological crisis. *Science* 155:3767, 1203–1207.
- Yle (2016). Eränkävijät on sarja metsästyksestä ja kalastuksesta nykypäivän Suomessa. Yle Uutiset 10.9. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/09/10/erankavijat-sarja-metsastyksesta-ja-kalastuksesta-nykypaivan-suomessa> (katsottu 14.12.2023).

Sota huumeita vastaan

Viitteet

1. ”America’s public enemy number one in the United States is drug abuse. In order to fight and defeat this enemy, it is necessary to wage a new, all-out offensive. I have asked the Congress to provide the legislative authority and the funds to fuel this kind of an offensive. This will be a worldwide offensive dealing with the problems of sources of supply, as well as Americans who may be stationed abroad, wherever they are in the world.” American Presidency Project 1971.
2. Bertram 1996, 57.
3. Ks. Surh 2021.
4. Flusberg, Matlock & Thibodeau 2018, 1; ks. myös Andréani 2004.
5. Hallitsevista metaforista, ks. McGaw 1991; generatiivisista metaforista, ks. myös Schön 1993.
6. Lakoff & Johnson 2017; Pinker 2007.
7. McGaw 1991; Hartmann-Mahmud 2010.
8. Ks. Kotilainen & Hast 2022.
9. Asevoimien rooli huumesodassa on erityisen paradoksaalinen: samaan aikaan kun armeijoita mobilisoidaan taistelemaan huumeita vastaan, pidätetään niille itselleen kuitenkin oikeus käyttää huumausaineita sotilaiden taistelukyvyyn parantamisessa ja haavoittuneiden hoitamisessa; ks. esim. Kamiński 2016.
10. Baum 1997; Bertram 1996; Hartnett 2000.
11. Veit 1998. Suomessa huume politiikka ei ole yhtä rodullistunutta kuin Yhdysvalloissa, mutta täälläkin sen toimien kohteeksi valikoituu selvästi muita useammin eri tavoin ja syistä syrjäytyneitä tai syrjäytettyjä ihmisiä.
12. Ks. Alexander 2011; Earp ym. 2021.
13. Pereira 2021; ks. myös Neocleous 2011.